

NİĞİNİ, MECMUASI VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER

Ahmet İÇLİ*

Geliş Tarihi : 06.05.2016

Kabul Tarihi: 04.09.2016

Öz

Türk edebiyatı tarihinin önemli süreçlerinden olan klasik Türk (Divan) edebiyatı döneminde, kültürel ve edebî mirası kullanarak eser veren nice şahsiyetler/şairler yetişmiştir. Bu şairler çeşitli meslek grubundan kişiler olabilmekte; bir devlet memuru da bu edebiyatın gelenekleri çerçevesinde eserler verebilmekteydi.

Bu dönemde ismi bilinip eserleri hakkında bilgi bulunamayan birçok şair de vardır. Bunlardan bazıları hakkındaki bilgiler, edebiyatın önemli kaynaklarından olan tezkirelerde geçmektedir. Bu şairlerden birisi de 17. yüzyılın ikinci yarısı ile 18. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşamış Mühürdâr Nigîni Çelebi'dir.

Asıl adı Mehmed olan şair, mühürdâr olmanın yanında iyi bir hattattır. Kendisi hakkında 18. yüzyıl tezkirelerinde bilgiler mevcuttur. Hattat olduğu için hattatlar hakkında yazılan eserlerde de Nigîni'ye ait bilgiler görülür. Bu kaynaklarda şaire ait birkaç beyit dışında eserleri hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Edebiyat tarihimiz açısından önemli kaynaklardan olan mecmualar; birçok esere, müstakil metinlere, adı bilinen veya bilinmeyen birçok şair hakkındaki bilgiye ulaşmamıza yardımcı olmaktadır. Şairlere ait yeni şiirler ve eserler de bu mecmualarda görülebilir. Sayısı kesin olmayan binlerce mecmuadan birisi de Mühürdâr Nigîni'ye aittir.

Nigîni Mecmuası 'nda, kendisine ait şiirlerin yanı sıra şiirleri bilinen ve bilinmeyen birçok şaire ait beyitler, gazeller ve metinler bulunmaktadır. Birçok şairin yayımlanmamış yeni şiirlerini barındıran mecmua, edebiyat tarihimiz açısından kayda değer bir eserdir. Mecmuada bulunan sözlük, atasözü ve deyimler dizini ile Arapça kalıp ifadeler, özellikle Türk dili açısından da zengin bir kaynak niteliğindedir. Ayrıca mecmuada, birçok yeni latife/fıkra, tarihî metin ve mektup da geçmektedir. Fasîh Ahmed Dede'nin Farsça divanının bir nüshası da yine *Nigîni Mecmuası* 'nda görülür.

Bu makalede, hattat ve şair Nigîni ile mecmuası tanıtıldıktan sonra Nigîni'nin şiirlerinden örnekler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, Nigîni, mecmua, şiir

NİĞİNİ, HIS COMPILATION AND EXAMPLES FROM HIS POETRY

Abstract

Many important figures/poets created literary works are based upon cultural and literary tradition during one of the most important literary periods, the Classical Turkish Literature (Divan). Some of them belonged to various commercial chambers, crafts, some were officials, but still produced literary works in line with the general principles of the tradition of the period.

* Doç. Dr.; Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmeticli@ardahan.edu.tr

There are some figures about whom, much is known, but no information about whose works is present. Knowledge about some of such figures can be found in tezkires (reminders) which are very important sources. One of these figures is Mühürdar Nigini Çelebi, who lived during the second half of the 17th century up to the first quarter of the 18th century.

His real name is Mehmed and he was a sealer as well as calligrapher. There is some information about him in the reminders from the 18th century. Some other information can be found in works on painters of the day as he was one of them. In these resources, except for a few poetic lines, nothing is mentioned.

Compilations, which are significant sources for our literature, help researchers to attain information about many works, hidden texts and poets whose names are either known or not. New poems belonging to poets can also be found in these compilations. One of the thousands of compilations, whose number is uncertain, belongs to Mühürdar Nigini.

In his compilation, there are poems written by him as well as poems by known and unknown many other poets in addition to gazels, lines and other texts. The compilation, which brings together new poems unpublished anywhere else, is a significant resource for our literature. The dictionary, proverbs and idioms index present in the compilation as well as structured Arabic expressions are very significant for the Turkish language. In addition, there are many jokes, historical texts and letters in the compilation. A Persian Divan by Fasih Ahmed Dede is also given place in the source.

In this article, first off all the painter and poet Nigini will be discussed and then some examples from his poetry will be presented.

Key Words: Classical Turkish literature, Nigini, compilation, poetry

Giriş

Klasik Türk edebiyatı edebî geleneği bünyesinde yetişmiş şairlerden biri de 18. yüzyılın ilk çeyreğinde vefat eden Mühürdar Nigînî Mehmed Çelebi'dir. Tezkirelere ve diğer biyografik kaynaklara göre iyi bir hattat olduğu belirtilen şairin herhangi bir eserinin varlığı hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Edebî, tarihî, siyasi, toplumsal, ahlaki ve pek çok bakımdan önemlilik arz eden güzide eserlerimiz arasında mecmualar önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Mecmualarda birçok şaire ait yeni şiirlere ve isimleri bilinip de eserlerine ulaşılmayan şairlere de ulaşılabilir.

Tezkirelerde birçok yeni şiire ve şaire ait yeni bulgulara ulaşılabilir. Mesela bir şair hakkında verilen bilgilerde şairin başka bir şair ile olan iletişimi söz konusu olabilmektedir. Böylelikle bahse konu yeni bilgiler, bir önceki şair hakkında yeni değerlendirmelere kapı aralayabilir. Aynı durum mecmualar için de geçerlidir. Bir şairin başka şair(ler)le olan iletişimi, mecmuayı tertip eden tarafından bildirilmiş olabilir. Tüm bu bulgular, mecmuaların önemine işaret eden küçük önermelerdir. Mecmualar, birçok yeni bilgiyi taşıyan hazine mahiyetindedirler. Mecmuaların bunlardan başka işlevleri de söz konusudur. Bunlardan biri de eserlerin/şiirlerin okunma düzeyidir.

İyi bir hattat olan Nigîni Mehmed'in tarafımızdan tespit edilen kayda değer bir mecmuası vardır. Eser, birçok yeni ürünü barındıran değerli bir kaynaktır. Mecmuada Nigîni'nin şiirleri de bulunur. Çalışmamızın birinci bölümünde Nigîni tanıtılacak, ikinci bölümünde mecmuası hakkında bilgiler sunulacaktır. Üçüncü bölümde ise Nigîni'ye ait şiirlerden örnekler verilecektir.

1. Nigîni Mehmed Çelebi

a. Hayatı

Tezkirelerin verdiği bilgilere göre İstanbul'da doğan şairin asıl adı Mehmed'dir (İnce, 2005: 679; Çapan, 2005: 680). Nigîni'nin doğum tarihi belli değildir. Fakat Kara Hasanzade Mustafa Paşa'nın Yeniçeri ağalığında ona mühürdâr olmasından (Mehmed Süreyya, C.IV, 577) ve Seyyid Hasan Haşimî'den hat dersleri almasından (Müstakimzâde, 1928: 489) hareketle bazı tahminlerde bulunulabilir.

Mustafa Paşa'nın yeniçeri ağası olduğu tarihler, *H* 1085-*H*1088/*M* 28 Haziran 1674-*M* Temmuz 1677'dir (Mehmed Süreyya, C.IV, 404). Hat hocası Hasan Haşimî'nin vefatı *H* 1098/*M* 1687'dir (Müstakimzâde, 1928: 165). Bu bilgiler ışığında Nigîni'nin en geç 1674 veya 1677 yılında mühürdâr olduğu söylenebilir. Şair, hat derslerini ise mühürdârlıktan önce tamamlamıştır. (Müstakimzâde, 1928: 489) Şairin resmî bir iş olan mühürdârlıktan önce; stajyer veya asaleten çeşitli kâtipliklerde bulunduğu da düşünüldüğünde, göreve geldiğinde en az 25 yaşında olması gerekir. Bu durumda şair Nigîni'nin doğumunun *M* 1650 dolayında olduğu söylenebilir.

Mühürdar Nigîni, Kara Hasanzade Mustafa Paşa'nın, yeniçeri ağalığından sonra, *H* 1095-1097 yıllarında İstanbul Kaymakamlığı (Mehmed Süreyya C.IV, 404) yaptığı dönemde de ona mühürdârlık (Çapan, 2005: 680; İnce, 2005: 679) yapmıştır.

Hattat Mehmed'in, şöhret bulmadan önce birçok metni kendi hattıyla yazdığı ve iyi bir Farsça bilgisine sahip olduğu da Müstakimzâde tarafından bildirilir (1928: 489). Şair Nigîni'nin Farsça bilgisi ve tasavvuf ile olan münasebeti kendisi tarafından da mecmuasında dile getirilmektedir (yk. 100b).¹

Nigîni'nin ölüm tarihi kaynaklarda açık bir şekilde belirtilmiştir. *H* 1134 yılının 28 Saferinde, *M* 18 Aralık 1721'de vefat eden şairin (Mehmed Süreyya C.IV: 577; Özcan, 1989: 745) ölümüne düşülen tarih dizesi şudur:

“Nigîni ‘afv-ı bâkîde müşârü bi'l-benân ola”

¹ Nigîni'nin elimizde mecmua hâlinde bulunan tek eserinden yapılan tüm alıntılar parantez içinde yaprak numarası ile ön ve arka sayfalarının belirtilmesi şeklinde olacaktır. Buna göre bu atıf, mecmuanın 100. yaprağının arka/b yüzü içindir.

نکینى عفو باقیده مشار بالبنان اوله

Harf değeri 1137 olan dizenin tamiyesi vardır. Müstakimzâde, dipnotta “عفو” kullanımından dolayı “ب” harfinin izalesiyle 1135 olduğu yönünde fikir bildirir (1928: 489). Fakat diğer kaynaklarda 1134 yılı günüyle birlikte ısrarla bildirilmiştir. Belki de “ب” ile birlikte “پ” harfinin de düşmesi icap eder. “با” harflerinin değeri 3 (üç) olduğuna göre, 1137’den 3 çıktığında 1134 tarihi netleşir. Bu görüş Karatay tarafından da dile getirilmiştir (2008: 316).

Eldeki verilere göre en erken 70’li yaşlarda vefat eden şairin ölüm yeri İstanbul’dur. Vakayiu’l-Fuzâla’da verilen bilgilere göre cenaze namazı, Fatih camiinde öğle namazını müteakip kılındıktan sonra Topkapı’da Tatlıkuyu Camii mezarlığında defnedilmiştir (Özcan, 1989: 745).

b. Edebî Kişiliği

Asıl adı Mehmed (Müstakimzâde, 2000: 428/a) olan şairin mahlası Nigînî’dir.² Şair, bu mahlası mühürdâr olduktan sonra kullanmıştır. Nigînî, şairin mesleğine mutabık olarak mühür, yüzük anlamındaki (Devellioğlu, 2010: 976) “nigîn” kelimesinden oluşmuştur. Bilindiği gibi şairlerin mahlas almalarında birçok etken vardır. Bunlardan biri de şairin mesleğine uygun mahlas alması/seçmesidir. Nigînî de mühürdârlık görevinden dolayı bu mahlası seçmiştir (Yıldırım, 2006: 86). Oğraş (2015: 62) da şairin mühürdârlığı ve mahlasına aynı şekilde atıfta bulunmuştur.

Nigînî’nin şiirlerine, mecmuasına ve tezkirelerin verdiği bilgilere bakıldığında hoş sohbet ve zarif bir kişiliğinin olduğu söylenebilir. Şairin irfan ehli birisi olduğu Müstakimzâde tarafından belirtilir (1928: 489). Safâyî, onu “asrın zürefâsından ve şehrin şuarasından” olarak niteler (Çapan, 2005: 680). Salim de şairi, âlimler ve ariflerin malumu/tanıdığı birisi olarak belirttikten sonra onun bu meclislerin vazgeçilmezi olduğunu ifade eder (İnce, 2005: 679).

Nigînî’nin herkesçe sevilmesinde şakacı bir mizaca sahip olması önemli bir etkidir. *Vakayiu’l-Fuzalâ*’da şairin “hoş-tab ve latife-guy” olduğu ifade edilir. (Özcan, 1989: 745) Salim de onu meclislerin vazgeçilmez latifecisi olarak niteler (İnce, 2005: 679). Müstakimzâde ise onun şiirlerinin ve fıkralarının/latifelerinin olduğundan bahseder (2000: 428/b).

Nigînî Mehmed, kendi döneminde birçok şair ile iletişim hâindedir. Bunlardan birisi de Urfalı Şair Fayık’tır. *Salim Tezkiresi*’nde (İnce, 2005: 536-538) verilen bilgilere göre Fayık, dostu Nigînî’ye bir mektup yazarak kendi yalnızlığından ve arkadaşlarının kendisine karşı olan

² Nigînî’nin ismi TDEA’da “Nikini” maddesinde verilmiştir. bk. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimler, Eserler, Terimler (TDEA)* (1988) C. 7 İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 61.

davranışlarından şikâyetçi olur. Bu mektupta bir de beyit geçmektedir. Söz konusu dizeler Nigîni'nin elimizdeki mecmuasının ilk yaprağında da aynen geçmektedir. Şair Nigîni de bu mektuba cevap vermiş ve durumu bir beyitle izah etmiştir. Fayık ve Nigîni arasındaki bu mektuplaşma, Abdullah Aydın tarafından da bir makalede aynen aktarılmıştır (2013: 63-64).

Nigîni'nin şair çevresi çok geniştir. Bunlardan en önemlileri şair tarafından kendi yazısıyla bildirilmiştir. Bunlar arasında Nâbî, Nahîfî ve Rüşdî de vardır. Bu yazıda Nigîni, Nâbî'nin evindeki misafirliklerinden ve diğer şairlerle olan sohbetlerinden bahsetmektedir. Buna göre Nahîfî, Fehîm'in "büyütdür-sükütdür" (Üzgör, 1991: 398-400) kafiyesindeki şiirine atıfta bulunarak bu kafiyede söylenecek söz bırakmadığını gıpta ile belirtir. Bu esnada başka bir işle meşgul olan Nâbî, şiirden bir mısraın okunmasını ister ve hiç düşünmeden "Elfâz-ı şî'r şâhed-i nazmuñ künütüdür" dizesini söyler. Aynı mecliste bulunan Rüşdî ve diğer bazı şairler de bu olaya şâhid olup hayranlıklarını dile getirmişlerdir (yk. 100b).

Şairin, Nâbî ile yirmi yıla yakın olan dostluğu, komşuluğu ve İstanbul'da yaptıkları gezintiler de yine mecmuada Nigîni tarafından aktarılmıştır (yk. 100b).

Nâbî'nin Musahip Mustafa Paşa'nın ölümünden sonra İstanbul'dan ayrılması üzerine Nigîni'nin yazmış olduğu manzumeden de anlaşıldığı kadarıyla Nigîni, Nâbî'den çok etkilenmiştir. Manzumede Nâbî'nin İstanbul'dan ayrılmasından sonra mana ve simge değeri olan şiirlerin yetim kaldığı belirtilmektedir (yk. 100b).

Şair ile Nâbî arasındaki dostluk o kadar ileri seviyededir ki Nâbî, H 1105 yılında Halep'te Nigîni'ye olan hasretini dile getirdiği bir mektup kaleme alır. Söz konusu mektup, Nigîni'nin hattıyla mecmuada yer almaktadır (yk.100b).

c. Eserleri

Kaynakların verdiği bilgilere bakıldığında Nigîni'nin ismi konmuş herhangi bir eserinden bahsedilmemiş, sadece onun şiirlerinden ve tarih manzumelerinden örnekler sunulmuştur. *Safayî Tezkiresi*'nde (Çapan, 2005: 680), Nigîni'ye ait olduğu bildirilen şiir eklenirken kullanılan "gazeliyyâtından birkaç beyt tahrîr olundu" ifadelerine bakıldığında şairin en azından gazellerinin olduğu fikrine varılabilir. Müstakimzâde "lehü eş'ârun ve letâ'ifün" (2000: 428/b) cümlesiyle onun şiirlerinin yanı sıra "letâif"inin olduğundan bahseder. Bu ifadeler ona ait latifelerin olduğuna da işaret edebilir. Ama belirtildiği gibi bugüne kadar yapılan çalışmalarda şaire ait herhangi bir eseri, divanı veya "latife"lerine dair bir bulguya

rastlanmamıştır. Fakat mecmuada geçen “Mutayebe” başlığında verilen 73 adet latifenin şaire ait olma ihtimali göz ardı edilmemelidir.³

Nigînî'nin tespit ettiğimiz mecmuasına bakıldığında çeşitli eserlerin varlığı görülür. Bunların kime ait olduklarına dair bilgiler, eserlerin geniş incelemesi ve aynı türden başka eserlerle yapılacak olan karşılaştırmalarla daha da netlik kazanacaktır.⁴

2. Nigînî Mecmuası

Mecmualar, derleme sınıfına giren eserlerdir (Kurnaz-Aydemir, 2013: 52). Ayrıca antoloji olarak da değerlendirilirler (Aydemir, 2011: 99). Nigînî'ye ait mecmua, her ne kadar müstakil bir eser sayılmasa bile, Nigînî hattından çıktığı ve onun edebî zevkini taşıdığı için ona ait bir eser olarak değerlendirilebilir.

Mecmualar, birçok yönden değerlendirilmeye ve sınıflandırılmaya tabi tutulabilir.⁵ Her bir mecmuanın kendine has bir özelliği vardır. Levend, edebiyat tarihi bakımından mecmuaları beş başlık altında inceler. Bunlar kısaca; a) nazire mecmuaları, b) antoloji niteliğindeki seçme şiir mecmuaları, c) çeşitli konulardaki risale mecmuaları, d) aynı konuda eserlerden oluşan mecmualar ve e) tanınmış kişilerce hazırlanmış, birçok yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualardır. Levend bu tasniflere örnekler sunduktan sonra, Fasîh mecmuası olarak tanımladığı *Nigînî Mecmuası*'nı *tanınmış kişilerin hazırladıkları mecmualar* başlığında sunar. Levend'in de uzun uzun değerlendirdiği bu mecmuada seçme şiirler, biyografyalar, küçük risaleler, önemli eserlerden seçilmiş parçalar, fıkralar, hikâyeler, latifeler ve türlü bilgiler bulunur (1998: 166-175).

Mecmuanın herhangi bir yerinde, mecmuaya verilmiş bir isimlendirme yoktur. Fakat manzum-mensur ve farklı konularda yazılmış bir mecmua olarak nitelenebileceği gibi, tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar sınıfına alınabilir. *Nigînî Mecmuası*'nı Atabey Kılıç'ın (2012: 76-96) yaptığı tasnif denemesine göre kısaca değerlendirirsek;

1. *Tertip durumuna göre*; mürettep olmayan fakat tertip edeni belli bir mecmuadır. Manzumeler, mensur metinler, satır sayıları, sütûn sayıları, kâğıt çeşidi gibi hususiyetler açısından karışık bir mecmuadır. Mürettebi de bilindiği üzere Nigînî'dir. Fakat bazı yapıları Fasîh Ahmed'e ait olabilir.

³ Mecmuada geçen diğer eserler başlığında da bu latifelere değinilecektir. Ayrıca bu metinler üzerinde çalışmalarımız da söz konusudur.

⁴ Mecmuanın ana hatlarıyla tanıtımında da verilecek olan bu bilgilerde eserlerin kime ait oldukları veya Nigînî'ye aidiyetleri üzerinde kısa bilgiler sunulacaktır.

⁵ Mecmua tasnifleri ile ilgili birçok çalışma söz konusudur. Bunlar arasında Ağâh Sırrı Levend'in (1998) çalışması bulunur. Günay Kut (1988) da bir tasnif denemesi yapmıştır. Son ve kapsamlı çalışmalardan biri de Atabey Kılıç'a (2012) aittir. Eserlerin tam künyeleri kaynakçada belirtilmiştir.

2. *Şekil açısından; Nigîni Mecmuası*, tam bir nazım şekli ile yazılan metinleri barındırmaz. İçerisinde gazel, kaside, mesnevi, gibi manzumeler ve tarih kıtaları bulunduğu gibi mensur sözlükler, tıp ile ilgili metinler de bulunmaktadır.

3. *Dil açısından*; mecmua çok dilli bir eser sayılabilir. Farsça ve Türkçe manzumelerin yanında Arapça metinler de söz konusudur. Ayrıca Arapça, Farsça ve Türkçe karışık bir sözlük de mecmuada bulunur.

4. *Muhteva bakımından* da *Nigîni Mecmuası*, çok yönlü bir eserdir. Din, tarih, musîkî, tıp, latife, hikâye vb. birçok konuda metinler barındırır.

5. Mecmuanın kim için tertip edildiği kesin değildir. Fakat içerdiği bilgilere bakıldığında *Nigîni'nin kendisi için tertip ettiği bir mecmua* olduğu söylenebilir.

Mecmuaların özelliği ve barındırdığı ürünler açısından değerlendirilme ilkeleri, Kurnaz ve Aydemir (2013) tarafından bir makale formatında çeşitli sorular ekseninde de belirtilmeye çalışılmıştır. *Nigîni Mecmuası*'ni bu ölçütlere göre değerlendirmek daha kapsamlı bir çalışmanın konusudur. Fakat bu ölçütlerin bir kısmına göre, genel bilgiler verilerek mecmua tanıtılabilir.

2.1. Mecmuanın Bulunduğu Yer

Nigîni Mecmuası, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi Seyfettin Özege Seksiyonu Ağah Sırrı Levend Yazmaları 555 Mec 13 numaraya kayıtlıdır.

2.2 Mecmuanın Fiziksel Özellikleri

Levend'in (Karahan'a gönderdiği mektupta geçen bilgilere göre) yazmanın fiziksel özellikleri şöyledir: "Sırtı vişne rengi meşin, üstü ebru kâğıtlı, mıkplepli, mıkplebin de sırtı vişne rengi meşin, üstü ebru kâğıt; yüzölçüsü 22X13 cm. var. Sayısı: 146. Kâğıdı: aharlı, Fasîh Ahmed Dede'nin el yazısı ve talik hattı ile yazılmış" (Karahan, 2001: 205).

Mecmua, Levend'in tanıttığı gibi 146 yaprakтан oluşmaktadır. Fakat yazmada herhangi bir yaprak veya sayfa numarası yoktur. Çalışmamızda vermiş olduğumuz yaprak ve sayfaya yapılan atıfların tamamı tarafımızdan ilk yaprak **1a** sayılarak verilmiştir.

Mecmuada, 15. ve 27. yapraklar hariç aynı renkte kâğıt kullanılmıştır. Bu durum çeşitli yorumlar barındırmaktadır. Çünkü söz konusu yapraklarda Fasîh'in hatt-ı desti olduğu düşünülen bölüm vardır. Burada Fasîh'in Farsça divanındaki şiirler mürettep bir şekilde görülür. Nigîni'nin, kendisi gibi devlet adamı olan Fasîh ile önemli bir iletişimin olduğu mecmuada çok açık bir şekilde görülür. Çünkü mecmuada şaire ait, bir kısmında da mahlas olan 42 yeni rubai (İçli, 2015b: 9-11) ile birçok manzume bulunmaktadır. Nigîni'nin Fasîh'ten, kendi hattıyla

Farsça divanını yazmasını istemiş olması kuvvetle muhtemeldir. Büyük bir ihtimalle Fasîh bunu yazdı, Nigînî de bu kâğıtları alıp kendinde tuttu. Sonra da oluşturduğu ciltli yazmasına ekledi ve bir bütün hâline getirdi. Mecmuadaki bu işlem hem fiziksel kontrollerimizde hem de fotoğraf formatında çok açık bir şekilde görülmektedir. Mecmuada 17. yüzyıl şairlerinden Sürûrî'ye⁶ ait çeşitli mektuplar ve yazılar söz konusudur. Bu yazıların bulunduğu kâğıtlar da biraz kırmızı renkte olup farklılık arz etmektedir.

Mecmuanın ilk yaprağında çeşitli tanıtıcı bilgilerin yanı sıra birkaç manzume de bulunmaktadır. İlk olarak söylenmesi gereken şey, mecmuanın en üst orta yerindeki yazının bir şekilde kazındığıdır. Bu kısımda “Nigînî” yazıldığını çağrıştıran işaretler ve kâğıt izleri vardır. Bu yazı tam da Nigînî'nin hatt-ı destidir. Fakat daha sonra bu yazı silinmiştir.

Yazmanın alt kısımlarına doğru, mecmuanın kime ait olduğuna dair bazı bilgiler mevcuttur. Bunlardan ilki şudur: “Mecmu'a-i hatt-ı Faşîh Dede ve ğayrihim”. Bu bilgiler ışığında denilebilir ki;

Bu mecmuanın eline geçtiği kişilerden biri, Nigînî'nin şiirlerini de mecmuada geçen bir şair olarak düşündü ve ona ait hattı tanımadı, ayrıca Sürûrî'ye ait olduğunu düşündüğümüz hattın da kime ait olduğu konusunda kesin fikir belirtmedi ve eserdeki diğer yazıları “ğayrihim” olarak niteledi. Bahse konu bu ifadeler, mecmuanın bu sayfasında, “El-‘abdu'l-fakîr Rif‘at” yazan yazı ile aynı kalem ve stildendir. Rıfat'ın kim veya hangisi olduğuna dair elimizde kesin bir bilgi olmadığı için bu bilgilerle yetinilmiştir.

Yazmanın aynı sayfasında, mecmuanın kendisine ulaştığı kişilerden biri de İzzet isimli bir şairdir. İzzet, mecmuanın kendi kitapları arasında olduğunu ifade eder. Bu ifadelerin olduğu yerde İzzet mahlaslı şaire ait beş beyitlik bir gazel bulunmaktadır. Gazelin matlası ve maktası ve aşağıdadır:

fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilün

Ġarażum sañmanuz şikâyetdür / Arz-ı hâl itmedür hikâyetdür

Ayağuß tozına yüzüm sürmek / Baña ‘âlemde ‘ayn-ı İzzetdür

Mecmuanın bu yaprağında Azmî-zâde Hâletî mecmuasından alıntı olarak belirtilen bir yazı vardır. Yazı, Surh-serân/Kızılbaşların niçin kırmızı sarık taktıklarına dair bilgileri ihtiva eder.

⁶ Çalışmamızda Sürûrî hakkında geniş bilgi makale gereği verilmedi. Sürûrî hakkında geniş bilgi için bk.

İsmail Hakkı Aksoyak, “SÜRÛRİ, Mustafa Sürûrî Efendi ”

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1878> (Erişim Tarihi: 05. 02. 2016)

2.3. Mecmua Yazarı

Mecmuayı ilk olarak Ağâh Sırrı Levend tanıtmıştır. Fakat Levend, mecmuayı 17. yüzyıl şairlerinden *Fasîh Ahmed Dede Mecmuası* şeklinde tanımlamıştır:

“Devrinin ünlü şairlerinden ve hattatlarından olan Mevlevî Fasîh Ahmed Dede (öl. H 1111: M 1699)’nin kendi el yazısıyla yazdığı bu mecmua bir hazinedir. İçinde Dede’nin Farsça divanı, Türkçe şiirleri, fıkralar, tarihsel hikâyeler, tarihler, yararlı bilgiler, risâleler, Türkçe ve Farsça seçme şiirler, biyografyalar, türlü eserlerden parçalar, küçük risâleler yer almaktadır. (Fuzûlî’nin Akkoyunlu Türkmenlerinden olduğuna değin Nidâi Çelebi’nin fikrası da bunlar arasındadır) (1998:175).

Aynı mecmuaya ait tanıtımlar Karahan tarafından da Levend’in kendisine mektup olarak gönderdiği bilgiler ışığında yeniden yapılmıştır. Karahan’ın ifadeleri şöyledir: “30 Mart 1949 tarihli bir mektupla bu mecmuanın evsafını bildirdiği gibi mezkûr vesikanın fotoğrafını da göndermiştir” (Karahan, 2001: 205). Bahsi geçen vesika, Nidâi Çelebi’nin Fuzûlî’nin oğlu Fazlî ile olan görüşmesini konu edinen küçük bir anekdottur. Fotoğraf Karahan tarafından kitaba dâhil edilmiştir (bk. Karahan, 2001: 454). Söz konusu fotoğraf *Nigîni Mecmuası*’nda yk. 141a’da dördüncü sütunda bulunur.

Mecmua daha sonra İçli tarafından da çeşitli vesilelerle tanıtılmıştır. İlk olarak Fasîh’in *Gül ü Mül’ü* üzerinde yaptığı kitap çalışmasında İçli, Levend’in verdiği bilgiler ışığında mecmuayı tanıtmıştır (2014:11). Mecmua üzerinde yaptığı çalışmalar ışığında Fasîh’e ait birçok yeni gazel ve rubai tespit eden İçli, iki yeni çalışmasında da mecmuayı yeniden tanıtmaya fırsatı bulmuştur (2015/a: 54-55; 2015/b: 215-216). Bu incelemelerde İçli, Fasîh’in hattı ile yazılmış olan Farsça divanı dışındaki kısımların Fasîh’e ait olamayacağını vurgulamıştır. Çünkü Fasîh’e ait Farsça divanın olduğu 15b-27b yaprakların derkenarında geçen yazı ile metin yazısı aynı değildir. Mecmua derkenardaki yazı ile tamamlanmıştır. Fasîh’in diğer el yazısı örnekleri de düşünüldüğünde Farsça divan (ki bu da kesin olmayabilir) haricindeki bölümler kesinlikle Fasîh’e ait değildir.

Nigîni’yi merkeze alan sorulara birkaç cevap vermek gerekirse;

Nigîni’nin mecmuayı niçin tertip ettiğine dair bir bilgi yoktur. Fakat içeriğe bakıldığında, bazı şiirlerin nazire olduğu görülür. Ayrıca mecmuada geçen bazı eserlerin, şair tarafından beğenildiği ve yazıldığı anlamına da gelebilir. Mecmuanın büyük çoğunluğunun, tematik olarak aynı olan konularda yazılmış beyitleri ihtiva ettiği görülür. “Mecmualarda bugün üslup çalışmalarının önemli bir bölümünü teşkil eden bazı kavramların, unsurların, farklı şairlerden örneklerle bir araya getirildiğini görürüz. Bu mecmualar tahlil çalışmalarına da

yardımcı olacak niteliktedir” (Aydemir, 2001: 149). *Nigînî Mecmuası* da bu açıdan önem arz etmektedir. “Saç, yüz, Yûsuf, maşuk” gibi sembollerin yoğun kullanıldığı şiirler aynı sayfa ve bölümlerde geçmektedir. Örnek olarak; yaprak 113b’de sevgilinin salınması ve yürümesi, 124b’de “sevgili-Yusuf” bağlamında, şairlerin uygun beyitleri sıralanmıştır. Bu şiirlerden bir kısmı da Nigînî’ye aittir.

Nigînî ile mecmuasına dâhil ettiği şairler arasındaki dostluk ve arkadaşlık ilişkileri, şairin edebî kişiliğinde sunulmuştur. Özellikle Nâbî, Nahifî ve Rüşdî gibi şairlerle olan arkadaşlığını bizzat ifade etmiştir. (yk. 100b)

Şairin mecmuasına aldığı şiirlerin büyük çoğunluğu 17. yüzyıl şairlerine aittir. Fakat daha önceki yüzyıl şairleri de görülür. Metindeki tarih manzumelerine bakıldığında en geç *H* 1116 /*M* 1704 yılına ait yazının bulunması, şairin en geç bu tarih civarlarında eserini tamamladığına hükmedilebilir. Fakat tüm şairlerin geniş bir şekilde incelenmesi, yapılması gereken önemli vazifelerdendir.

Mecmuada, Nigînî’ye ait birçok şiir bulunur. Farklı nazım şekillerinde görülen bu manzumeler, çalışmamızın üçüncü bölümünde şiirlerin geçtiği yaprak/sayfa sırasına göre verilmiştir.

Mecmuanın Fasîh’e ait olduğunu bildiren Levend’in verdiği bilgiler ve tarafımızdan yapılan değerlendirmelere bakılacak olursa;

Mecmuanın birçok yerinde “li-muharrihi” başlığındaki şiirlerin hiç birisi Fasîh’e ait yayınlanmış şiirleri arasında yoktur. (bk. Çıpan, 2003; Sevindik 2011; İçli 2014; 2015a; 2015b; 2016). Fakat bu metinlerden bazılarının Nigînî’ye ait olduğu açık ve net bir şekilde görülür. Şöyle ki;

Mecmuada yaprak 58a’da geçen aşağıdaki beytin üstünde “Velehü” başlığı kullanılarak beyit, şair Nigînî’ye atfedilmiştir. Çünkü öncesinde Nigînî başlıklı metin vardır. Aynı beyit, yaprak 108a’da bir kez daha “li-muharrihi” başlığı ile verilmiştir.

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

Çeşm-i terde ‘aks-i zülfüñ gördiler

Şîşe içre saçlı sünbül didiler

Beyit, mecmuanın muharririnin “Nigînî” olduğunu gösteren en büyük delildir. Çünkü aynı beyit iki defa yazılmıştır. İlk yazımda Nigînî’ye atfedilen şiir, daha sonra mecmuanın muharririne/yazarına atfedilmiştir. Bu durumda Nigînî ve mecmua yazarı aynı kişidir. Esasında aynı şiirin mütekerrir olarak verilmiş olması, şairin dikkatinden kaçmış bir durumdur. Fakat bu dalgınlık, mecmua yazarının kimliği konusundaki netliğe yardımcı olmuştur.

2.4. Biyografi Kaynağı olarak Nigîni Mecmuası

Bilindiği üzere mecmualar, tezkireler gibi edebiyat tarihine özellikle biyografik malzeme sunar. Şiir mecmualarının biyografiye katkısı hakkında Köksal (2011, 2012), Gürbüz (2011) ve Aydemir'in (2007, 2011, 2013) çalışmalarına bakılabilir.

Nigîni Mecmuası, derleyeni bir şair olduğu için, "edebiyat tarihi araştırmalarına katkısı bakımından kuşkusuz daha kıymetli sayılır" (Köksal, 2012: 419).

Aydemir (2011) mecmualarda yer alan biyografik bilgileri ve bu bilgilerin biyografi çalışmalarına katkılarını maddeler hâlinde sayar. Bu maddelere bakıldığında mecmuaların çok önemli görevler icra ettiği görülecektir. *Nigîni Mecmuası*'na bu başlıklardan sadece ikisi ekseninden kısaca bakıldığında;

a. Başka kaynaklarda bulamadığımız yeni türler, eserler ve şiirler:

Fasîh, İtrî, Levendî vb. birçok şairin yeni şiirleri mecmuada geçmektedir. Bu bilgiler ışığında bu şairlerin biyografileri de yeniden şekillenebilir. Mecmualar, herhangi bir "şairin bir şekilde divan nüshalarına girmeyen veya bulunmayan nüshalardan kaynaklanan eksik şiirlerini temine yardımcı" olmak bakımından da önemli metinlerdir (Aydemir, 2007: 127). *Nigîni Mecmuası* da bu açıdan değerlendirilebilecek bir hazine mahiyetindedir. Bu mecmuada Fasîh'e ait onun divan nüshalarında olmayan birçok şiir bulunmaktadır. (yk. 42b-43a; yk. 27b. vb.) Bunun yanı sıra, henüz divanlarına ulaşılmamış İtrî ve Levendî gibi şairlere ait manzumeler de söz konusudur (bk. yk. 38b). *Nigîni Mecmuası* "şair veya yazarlara ait yeni sayılabilecek manzume veya eser barındırmak" (Kurnaz-Aydemir, 2013: 56) bakımından önemli kaynaklar arasındadır.

b. Şairlerin Birbirleriyle Olan Özel İlişkilerine Dair Bilgi ve Belgeler

Nigîni Mecmuası'nda Nâbî ve Nahîfî ile ilgili verilen bilgiler de bu mecmuanın biyografik birçok yeni bilgiye kaynaklık edebileceğini belirten önemli göstergelerden birisidir. (yk. 100b).

Ayrıca, Karahan'ın da (2001: 205, 454) Fuzûlî hakkında bu mecmuadaki bilgiyi (yk. 141) kullanıp onun Akkoyunlu Türkmenlerinden olduğuna dair sunduğu yeni bilgiler de bu mecmuadan alıntılanmıştır. Mecmua bu türden bilgileri barındırma açısından önemlidir.

Mecmuanın geniş ve kapsamlı bir incelemesi sonucunda daha önce tezkirelerde adına rastlanmayan kimi şairlere ulaşmak pek de uzak bir ihtimal değildir. Yine mecmuada geçen bazı nazire şiirler de biyografi çalışmalarına (özellikle edebî şahsiyet değerlendirmelerine) kaynaklık edebilecek türdendir.

2.5. Mecmua ve İçerdiği Manzumeler⁷

Nigînî Mecmuası, içerdiği manzumeler açısından da zengindir. Birçok Farsça ve Türkçe şiirin bulunduğu mecmuadaki bazı manzumelere örnek vermek gerekirse;

Mecmuanın ilk yaprağında Nâbî'ye ait “yokdur” redifli gazelin bir beyti bulunur. Fakat mecmuadaki birinci dize ile divan nüshalarında geçen kullanım arasında farklılık söz konusudur:

Yârûñ dehen-i nâzına düşmez sühan-ı telh (*Nigînî Mecmuası*)

Düşmez leb-i şîrînine yârûñ sühan-ı telh (Bilkan, 1997: 583)

Genellikle 17. yüzyıl şairleri olmakla birlikte önceki dönem şairlere ait metinler de görülür. Türkçe yazılmış şiirlerin şairleri, birkaç yapraktaki bilgilere göre şöyledir:

Levendî, Nâbî, Figânî, Hisâlî (yk. 2b), Aklî, Bakî, Nevî, Tarzî, Emrî, Tıflî, Enverî (yk. 3a), Atayî, Sultan Cem, Haşîmî, Fevrî, Cemâlî, Emânî, Ümîdî, Ahî, Hâletî (yk. 5b), Vecdî, Vechî, Vahidî, Hüdâyî, Vahdetî (yk. 30b), Gafûrî, Şefîî, Himmetzâde (yk. 31a), Vânî, Nesib-i Kadîm, Behcetî (yk. 46b).

Farsça yazılmış metinlerin de çokça bulunduğu mecmuada, Fasîh'in Farsça divanının bir nüshası bulunmaktadır. (yk. 15b-27b) Bunun dışında özellikle Fars edebiyatının önemli simalarından olan Şevket'in (yk. 47b), Sâib'in (yk. 59b-60b), Kelim'in (yk. 77b), Attar'ın (yk. 141b) ve diğer Fars şairlerin birçok manzumesi önemli bir yekûn tutmaktadır.

2.6. Mecmua ve İçerdiği Diğer Metinler⁸

Nigînî Mecmuası'nda, manzumeler dışında, birçok makale, edebî metin, mektup, muamma ve farklı bilim dallarında yazılmış yazılar bulunmaktadır. Bunların bir kısmının kim tarafından yazıldığı belirtilmekle birlikte bir kısmının yazarı açıklanmamıştır. Yazarı açıklanmayıp daha sonra yapılan araştırmalar sonucu eserlerin müelliflerine ulaşılmış bazı metinler söz konusudur. Bunlardan birisi tıp ilminin sınırlarına dâhil edilebilen “Tercüme-i Buberiyye”dir. Mensur metin, yazmanın 40a-41b yaprakları arasında geçer. Eser, “Tercüme-i Havâss-ı Büberiyye Risalesi” adıyla neşredilmiştir (Kültürel-Koç, 2015).

⁷ Mecmuada geçen şairlerin ve manzumelerinin tümünün tasnifi çalışmamızın hacminin artmasına neden olacağından sadece önemli birkaç isim üzerinde durulmuştur.

⁸ Metinlerin tasnifi de önemli ölçüde yapılmış olup tümünün belirtilmesi yine çalışmamızın hacmini arttıracakı kaygısıyla buraya alınmamıştır. Fakat mecmua üzerinde çalışmalarımız ve yayınlarımız devam edecektir.

17. yüzyıl şairlerinden Sürûrî'nin mektupları ve bazı mensur makaleleri de eserde görülür. Bunlar arasında bir muammanın çözümü de yer almaktadır. Söz konusu metinler mecmuanın 9a-10a yapraklarında geçmektedir.

İyi bir şair olup özellikle resmî görevi de olan şairlerle dostluğu olan Nigîni'nin bunların eserlerinden faydalanması kaçınılmazdır. Mecmuada, özellikle sözlük bilimine katkısı olabilecek üç farklı bölüm bulunur. Bu metinlerin kime ait olduğu araştırılmaya açık bir konudur. Fakat bir derleme olan bu mecmuada, Nigîni'nin kendisine ait bir sözlük çalışması olduğu düşüncesi göz ardı edilemez. Mecmuanın 50b-55a yaprakları arasında Nigîni hattıyla bir atasözü ve deyimler listesi bulunmaktadır. Açıklama yapılmadan verilen atasözü ve deyimler, alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir.

Mecmuada sözlükçülük açısından önem arz eden bir diğer bölüm ise, kelime sözlüğüdür. Kelimelerin harf sırasına göre verilip kısaca anlamlandırıldığı bölüm, mecmuanın 62b-76b yaprakları arasındadır. Bölüm, bir nevi deyim, kavram ve kelime sözlüğüdür.

Yazmada Türkçe dışında Arapça deyimler ve kalıp ifadeler hakkında da bilgiler mevcuttur. Bazı Arapça ibareler Türkçe olarak açıklanmıştır. Bazı kalıp ifadelerin kullanım yeri, ne şekilde olduğu, varsa hikâyesi gibi durumlar mecmuada açıkça bildirilmiştir. Mecmuanın 95b-97a yaprakları arasında bir dizi olarak geçen bölüm dışında farklı yerlerde de buna benzer açıklayıcı kalıp ifadelerle dair bilgiler mevcuttur.

Farklı şairlerin, ediplerin ve devlet adamlarının çeşitli mektuplarını barındıran mecmua döneme ait birçok yeni bilgiyi de gün yüzüne çıkarmaktadır. Özellikle Nâbî'nin Nigîni'ye göndermiş olduğu mektup (yk. 100b) mecmuanın hem Nigîni'ye aidiyeti hem de Nigîni'nin şair dostları hakkında verdiği bilgiler açısından önemlidir. Bilindiği gibi mecmualarda geçen birçok bilgi bazı şairlerin eserlerine yenisini eklemektedir.

Nigîni Mecmuası'nda edebî kişiliği ve eserleri bağlamında değerlendirilebilecek en önemli bölüm 126a-129a yaprakları arasındaki "Mutâyebe"lerdir. Müstâkimzâde'nin belirtmiş olduğu ve şaire ait latifelerin olduğu bilgisine (2000: 428/b) binaen, bu latifelerin/ fıkraların Nigîni'ye ait olması kuvvetle muhtemeldir. Mecmuanın farklı yerlerinde geçen başka mutayebeler de vardır. Nigîni'nin yaşadığı dönem veya daha öncesinde yazılmış letaif ve fıkra örnekleri ile karşılaştırılması hâlinde, bu metinlerin kim tarafından derlendiği veya kime ait özgün metin olduğu kanısına varılabilir. Bu konuda çalışmalarımız devam etmektedir.

3. Nigîni'nin Şiirlerinden Örnekler

3.1. Tezkirelerde ve Diğer Kaynaklarda Geçen Manzumeler

Tezkirelerde ve diğer biyografi kaynaklarında Nigîni'nin bazı manzumelerinin varlığı görülür. Tarafımızdan tespit edilen mecmuada olmayan bu şiirler, aşağıda sunulmuştur⁹:

3.1.1. Üç beyit olarak görülen aşağıdaki manzumenin ilk beyti mukaffadır. Bundan dolayı da şiire gazel denilebilir. *Safâyi Tezkiresi*'nde (Çapan, 2005: 680) şiirin Nigîni'nin gazeliyatından olduğu bilgisi bulunmaktadır. Gazelin başka beyitlerinin varlığı hakkında bilgi yoktur. *Vakayiu'l-Fuzalâ*'da da (Özcan, 1989: 745) geçen bu gazelin, *Sâlim Tezkiresi*'nde (İnce, 2005: 679) ve *Tuhfe-i Hattatın*'de (s. 489) sadece son beyti verilmiştir.¹⁰

mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün mefâ 'lün

O haţ kim cā-be-cā ruhsār-ı dilberde nümāyandır

Diyār-ı hüsününi taḥrībe ceşş-i ehl-i tuğyāndur

Mu'anber ḥāmesinden¹¹ küfrine ḥaml itme kim ol haţ

Diyār-ı hüsne¹² miskīn tāze¹³ gelmiş nev-müselmāndur¹⁴

Nigīnī dil ser-ā-pā¹⁵ zaḥm-h'ār-ı¹⁶ tīg-ı hicrāndur

Sebeb bu inşirāḥ-ı ḳalbe nām-ı naḳş-ı¹⁷ cānāndur

3.1.2. Aşağıdaki tarih manzumesi/kıtası, Nigîni'nin *H* 1130/*M* 1718 Nemçe¹⁸ sulhu için yazdığı bir manzumedir. Metin başka kaynaklarda görülmemiştir.

⁹ İncelemeye esas tüm şiirlerin nazım şeklinin belirlenip sunulmasında Kurnaz-Çeltik'in (2013) kaynakçada geçen çalışması esas alınmıştır.

¹⁰ Fakat bu kaynaklarda şiirler arasında küçük farklar söz konusudur. Bu durum açıklama gerektiren her kullanımdan sonra dipnot ile belirtilmiştir. Ayrıca yeni yazıya aktarımda bulunulurken (*bk.* Karatay, 2008: 316) bazı küçük okuma farklılıkları da göze çarpmaktadır.

¹¹ "ḥāmesinden" *Vakayiu'l-Fuzalâ*'da "cāmesinden" şeklinde geçer.

¹² "hüsne" *Tuhfe-i Nâilî*'de "hüsününe" şeklinde geçmektedir.

¹³ "miskīn tāze" ifadesi *Tuhfe-i Nâilî*'de "bir tāze" şeklinde görülür.

¹⁴ "nev-müselmāndur" *Vakayiu'l-Fuzalâ*'da "bir müselmāndur" şeklinde geçer.

¹⁵ "Nigīnī dil ser-ā-pā" *Tuhfe-i Hattatın*'de "ser-ā-pā dil Nigīnī" olarak yeri değişmiş şekliyle görülür.

¹⁶ "zaḥm-h'ār-ı" *Tuhfe-i Hattatın*'de "zaḥm-dār-ı" şekliyle geçmektedir.

¹⁷ "nām-ı naḳş-ı" *Tuhfe-i Hattatın*'de, *Kamusü'l-Ālâm* (C.6, s. 4600) ve *Tuhfe-i Nâilî*'de "naḳş-ı nām-ı" şekliyle geçmektedir.

¹⁸ Nemçe, Avusturya ve Macaristan'ın Osmanlı zamanındaki ismidir.

Tārîh-i Şulh-ı Nemçe

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Şulha bādī oldı re' yin yāverüñ Allāh olup

Güldi dünyā hürrem itdi sa'yi ehl-i Mekke'yi

Reşk idüp 'ālem Nigîni didiler tārîhini

Nemçe şulhuñ Aşafā mermerde kızdı sikkeyi (Çapan, 2005: 680)

3.1.3. Nigîni'nin kaynaklarda geçen bir diğeri (tarih) beyti de İbn Arabî'ye dil uzattığını düşündüğü Şeyh Süleyman'ın görevinden uzaklaştırılması üzerine yazdığı manzumedir:

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Nefyine İbni 'Arab böyle buyurmuş tārîh

Arabî-sille Süleymān nicedür gördüñ mi¹⁹ (Çapan, 2005: 680)

3.1.4. Şairin mecmuasında bulunmayan bir diğeri beyti de arkadaşı Fâyık ile mektuplaşmalarından birinde görülür. Fâyık, gönderdiği mektupta arkadaşlarından, geçim sıkıntısından ve borçlarından şikâyet eder. Aşağıdaki dize Fâyık'a ait olup Nigîni'ye gönderilen mektubun içinde yazılıdır. Şiir, *Nigîni Mecmuası*'nın ilk sayfasında da aynen geçmektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Keşret-i dām itmedi āzāde pîç ü tābdan

Eyledi şermende bu manşıb beni aḥbābdan (Fâyık)

Sâlim, tezkiresinde Fâyık'ın gönderdiği mektuba Nigîni'nin verdiği cevap hakkında bilgiler vermiş ve Nigîni'nin mektupta geçen beytini aktarmıştır:

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Râst-rev ol dest-i dāyinden ḥalās et dāmenüñ

Yohsa birgün dām-ḥāhān aksadur Fâyık seni (Nigîni) (İnce, 2005: 537-538; Aydın, 2013: 63-64)

3.2. Şairin Kendi Mecmuasında Geçen Manzumeleri

Mecmuada şaire ait çeşitli nazım şekillerinde yazılmış birçok manzume vardır. Bunların büyük çoğunluğu matla ve müfred şeklindedir. Bu metinlerde şair, bazen başlık olarak mahlası

¹⁹ İkinci dizenin harf değerleri *H* 1130 / *M* 1717/1718'i göstermektedir.

olan “Nigîni”yi bazen yalnız “Mühürdâr”ı bazen de “Mühürdâr Nigîni”yi yazmıştır. Mecmuanın birçok yerinde, mecmua yazarı olarak “li-muharririhî” başlığı da kullanılmıştır. Veyahut mahlası olan veya kendisine ait başlıkla belirtilmiş şiirlerinden sonra “velehü” ile şiirleri kendisine atfetmiştir.

Şaire ait müstakil gazel ve kıtalar da barındıran mecmuada mesnevi formunda küçük manzumeler de söz konusudur. Şairin isminin bulunduğu manzumelerin yakınında (altında da) olan çeşitli isimsiz manzumeler de vardır. Bunlar şaire aidiyeti kesinlik kazanmadığı için incelememize alınmamıştır. Şiir örnekleri, mecmuada geçtiği yapraklar ve sütun sırası gözetilerek sırasıyla aktarılmıştır.

3.2.1. Gazel; Mecmuada müstakil olarak bir gazel geçmektedir. Yazmanın 2. yaprağının ön yüzünde ikinci sütunda bulunan gazel sekiz beyittir. Gazelin başında Nigîni’ye ait olduğu yazılıdır.

mef’ülü mefâ’ilü mefâ’ilü fe’ülün

Ümmîd-i kerem yok a vefâ düşmenümüzden

Çekmez elini şaḥne ḡam-ı dāmenümüzden

Efkār-ı ḥaṭuñla siyeh-i fıtne vü āşüb

Bir laḥza cüdā olmadı pīrāmenümüzden

Keştî-i ḡamuñ eyleme ümmîd-i necātın

Bu dilde olan lücce-i mevc-efgenümüzden

Te’sîr idemez ol şeh-i iḡlîm-i cefāya

Feryād bu āh-ı dil-i pūr-şîvenümüzden

Biz pādişeh-i milket-i teslîm ü rızâyuz

Anḡa geçemez dā’ire-i meskenümüzden

Hep çekdüḡi ol ḡaşı kemān āfet-i cānuñ

Peykân-ı ciḡer-düz-ı sitemdür tenümüzden

Açılmadı ser-beste ḡalup ḡonçe-i ümmîd

Gitdi eḡer-i neşv ü nemā ḡülşenümüzden

Hürşîd-i cihân-gîr-i felek tâbı Nigîni

Deryûze ider âyîne-i rûşenümüzden

3.2.2. Matla; Yaprak 2a'da geçen matlanın başında “Nigîni” başlığı vardır. Aynı beyit, yaprak 58b'de de tekrarlanmıştır. Fakat ikinci kullanımda beytin üzerindeki tanımlama “Velehü”dür. Bu durumda aynı sayfadaki ilk Nigîni mahlaslı ve sonrasında gelen manzumeler, Nigîni'ye aittir. Böylece şairin “velehü” tabirlerindeki isabet göze çarpmaktadır. Aynı matla yaprak 112a'da da “Nigîni” başlığı altında görülür gibidir:

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün veya

Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

Ser-bürehne kımaz elbette hüdâ bendesini

Setr ider sâye-i luftıyla ser-efgendesini

3.2.3. Müfred; Yaprak 2a'da geçen müfred bir önceki matladan hemen sonra gelmektedir. Beyit için herhangi bir tanımlayıcı bilgi yoktur. Ama beyit “Nigîni” mahlasını taşır:

fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Ey Nigîni zâhidün dest-i riyâsından görüp

Şubha dek çekdüm çevirdüm şubha-i şad-dânemi

3.2.4. Matla; Yaprak 2a'da geçen matlanın üstünde “velehü” ibaresi vardır. Böylelikle manzume Nigîni'ye atfedilmiştir. Dizelerin mesnevi nazım şekline ait olabileceği ihtimal dâhilindedir.

mefâ 'ilün mefâ 'ilün fe 'ilün

Hayâli dâdeden gitmez o mâhuñ

Yerin şırça-sarây itdüm o şâhun

3.2.5. Müfred; Yaprak 6b'de geçen beytin üstünde “Mühürdâr Nigîni” başlığı kullanılmıştır.

fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

Bu televvün nice bir serseri gezmek ne belâ

Merd iseñ dâmen-i nakşîye yapış da dut kal

3.2.6. Matla; Yaprak 7a'da geçen beytin üstünde “Nigîni” başlığı kullanılmıştır.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Vir lisān-ı hāl ile eşbāha rūh-ı pākimüz

Mazhar-ı hayyüz ebed yokdur fenādan bākimüz

3.2.7. Matla; Yaprak 10a'da “Nigīnī” başlığı ile geçmektedir. Aynı beyit, yaprak 109b'de de “Nigīnī” başlığı ile görülür. Fakat ikinci dizedeki “farq” kelimesi kalıbı bozmayacak şekilde “farqı” olarak yazılmıştır.

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Diyeler kāküli kaydında olan bendelerin

Ƙıl kadar fark yok iller ile efgendelerin

3.2.8. Matla; Yaprak 14a'da geçen beytin üstünde “Mühürdār Nigīnī” başlığı vardır.

mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

Mecmū 'a-i evrāk-ı perīşānum açıldı

Güş itmedi ol serv-i hırāmānum açıldı

3.2.9. Matla; Yaprak 32a'da geçen beytin üstünde “Nigīnī” başlığı vardır. Beytin bir mesneviye ait olduğu tahmin edilmektedir.

mef'ülü mefā 'ilü fe 'ülün

Dür-dāne-i eşküm neme döndi

Seyl-āb-ı ser-eşküm yeme döndi

3.2.10. Kıta; Yaprak 39b'de geçen iki beyitlik kıtanın üstünde “Nigīnī” başlığı bulunmaktadır. Manzumenin matla beyti görünmemektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Her şüküfe tarhı içre şemseler

Şems tāb-ı reşkle itdi çerāğ

Bunca pişkin etle meşkin māhı gör

Şimdi cirm-i pişkin oldı aña dāğ

3.2.11. Mısra; Yaprak 47a'da geçen dizinin üstünde “Nigīnī” yazılıdır.

mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

Elif gibi ta'allukdan geçen abdāla 'aşq olsun

3.2.12. Matla; Yaprak 58a'da geçen beytin üstünde “Nigīnī” başlığı vardır.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Havf-ı şemşirüñle 'ālem ser-be-ser emn ü emān

Tīg-ı bürrānuñ cihānda naşş-ı kıtı 'dur hemān

3.2.13. Kıta; Yaprak 58a'da geçen 3 beytin üstünde herhangi bir başlık kullanılmamıştır. Fakat üçüncü beyitte mahlas olarak “Nigîni” geçmektedir. Esasında bir **gazeli** andıran manzumenin matla beyti olmaması şeklen kıta olduğunu göstermektedir (Kurnaz-Çeltik, 2013: 380-393). Belki de manzumenin matla beyti vardır; ama mecmuada yazılmamıştır.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Aks-i rüyuñla dü-merdüm san Bebek Bağçesidür

Aynıdur didi görenler iki çeşm-i merdümü

Hem-çü süzen geç bu çarhuñ aţlasından zāhidā

İsi-i mu'ciz-demüñ olmağsa kaşdıñ maħremi

Bezm-i meyde sedd-i Ye' cüc-ı gama İskender ol

Ey Nigîni cām-ı Cem al destle gör 'ālemi

3.2.14. Matla; Yaprak 58a'da geçen manzumenin üstünde “Nigîni” başlığı kullanılmıştır. Beyit kısa vezinlidir. Bir mesneviden aktarılmış da olabilir.

müfte 'lün müfte 'lün fā 'ilün

Pır-i muğān halka ider ihtirām

Raţl-ı girān ile ağırlar müdām

3.2.15. Müfred; Yaprak 58a'da geçen manzumenin üstünde “Velehü” başlığı kullanılarak beyit, şair Nigîni'ye atfedilmiştir.

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Terk-i elvān-ı ta'am eyleyelüm 'ālemde

Loğma-i şabri ħased-kerde-i Loğmān idelüm

3.2.16. Matla; Yaprak 58a'da geçen manzumenin üstünde “Velehü” başlığı kullanılarak beyit, şair Nigîni'ye atfedilmiştir. Aynı beyit, yaprak 108a'da “li-muħarririhî” başlığı ile verilmiştir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Çeşm-i terde 'aks-i zülfüñ gördiler

Şişe içre saçlı sünbül didiler

3.2.17. Müfred; Yaprak 58a'da geçen manzumenin üstünde “Velehü” başlığı kullanılarak beyit, Nigînî'ye atfedilmiştir. Beyit, aynı sayfadaki üç beyitlik (yukarıdaki 3.2.13 maddesindeki) kıtanın/gazelin bir parçası da olabilir. Çünkü anlam ve kalıp açısından aynı özellikleri barındırır. (Bk. yk.58a)

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Kılsa ser-beste 'aceb mi gonce-veş büy-ı murād

Ol gül-i bāğ-ı leṭāfet güldürür mi ādemi

3.2.18. Müfred; Yaprak 58b'de geçen manzumenin üstünde “Nigînî” başlığı kullanılarak beyit, Nigînî'ye atfedilmiştir.

mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün

O tıfl-ı gül- 'izārın dīdede 'aksin görenler dir

Bebek bağçesidür yāḥud perīdür şīşede güyā

3.2.19. Mısra; Yaprak 58b'de geçen dizinin üstünde “velehü” başlığı kullanılarak dize, şair Nigînî'ye atfedilmiştir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Şem ' -i 'aşkuñ her seher başında āteşler yanar

3.2.20. Müfred; Yaprak 58b'de geçen manzumenin üstünde “Mühürdār” başlığı kullanılarak beyit, şair Nigînî'ye atfedilmiştir.

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Faḥr-ı Rāzī de olursa yine rāzın açmaz

Uḳalā böyle ider zevḳ göñül açmazdan

3.2.21. Kıta; Yaprak 78b'de geçen iki beyitlik nazmın üstünde “Nigînî” başlığı kullanılmıştır.

mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

Dü-çeşme kuḥl-ı mā-zāğu 'l-başardur

Ġubār-ı āşitānuñ yā Muḥammed

Ser-â-ser mübhemâti itdi izhâr

Dehân-ı nüktedânuñ yâ Muhammed

3.2.22. Kıta; Yaprak 100b’de geçen iki beyitlik kıtanın üstünde “li-muharririhî” başlığı bulunmaktadır.

mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün fe ‘ülün

Cenâb-ı hâzret-i Nâbînuñ el-ḥâḳ

Ma ‘ârifle derûnı oldu meşḥûn

Sitânbuldan gidünce dürr-i zâtı

Yetîm oldu şehirde tıfl-ı mazmûn

3.2.23. Matla; Yaprak 103b’de geçen dizelerin üstünde “Nigîni” başlığı kullanılarak beyit, şaire atfedilmiştir.

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

O Yahûdî beççenüñ gözleri tatarı yekûn

Gözleri de koydı göz ḥabsine ‘uşşâkı bütün

3.2.24. Matla; Yaprak 106a’da geçen dizelerin üstünde “Nigîni” başlığı kullanılarak beyit, Nigîni’ye atfedilmiştir.

fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilâtün fe ‘ilün

Bezm-i şoḥbetde benüm karşıma ol meh düşmiş

O ḥayâl ile yatup gördigümüz hep düşmiş

3.2.25. Matla; Yaprak 106a’da geçen beytin üstünde “li-muharririhî” başlığı kullanılarak beyit, şaire atfedilmiştir.

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

Bunca yıllar açmış iken bî-sütünda kûh-ken

Bir beliye oldu Şîrînuñ beli de dir gören

3.2.26. Matla; Yaprak 108a’da geçmektedir. Beytin üstünde “li-muharririhî” başlığı kullanılarak beyit, Nigîni’ye atfedilmiştir.

fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

Câmi ‘-i ḥüsnünde Leylînuñ olur maḥfil-nişîn

Ḳâmetin Mecnûn gibi ḥam eyleyen merd-i güzîn

3.2.27. Matla; Yaprak 108a'da geçmektedir. Yaprak 58a'da geçen ve üzerinde “li-muḥarririhi” ifadesi bulunan (3.2.16 maddesinde de belirtilen) *Çeşm-i terde 'aks-i zülfüñ gördiler /Şişe içre saçlı sünbül didiler* dizelerinden hemen sonra gelir. Üzerinde de kime ait olduğuna dair bilgi yoktur. Fakat iki beyit arasında müellifini bilmediği şiirler için kullandığı “lā-edrī” veya kısaltılmışı olan “lā” ibaresi yoktur. Beyit aşağıdaki gibidir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Çekdüler gönülüm elümden aldılar maḥbūblar

Resmdür bāzīçe-i etfāl olur meczūblar

3.2.28. Matla; Yaprak 108b'de “Nigīnī” başlığı ile geçmektedir. Beytin ilk dizesinde bir hece fazla çıkmaktadır.

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Ḥasanī ḥaṭ kara(la)yup oldı hebā

Şülüşī ḳalmadı nesh oldı bahā

3.2.29. Matla; Yaprak 109a'da “Nigīnī” başlığı ile geçmektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Ḥayl-i ḥaṭtın sür'atinden böyle itdüm ben tırāş

Azmi mülk-i ḥüsni şebḥün etmedür gāfil me-bāş

3.2.30. Matla; Yaprak 110b'de “Nigīnī” başlığı ile geçmektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Rūzgār-ı zūr-kāruñ böyledür dā'im işi

Bilye bed-rāyī Firenge mü'mine virür neşī

3.2.31. Matla; Yaprak 110b'de “velehü” başlığı ile geçmektedir. Bir önceki beyit de “Nigīnī”ye aittir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Rūzgār-ı zūr-kāruñ böyledür dā'im işi

Ḥāre-baḥş-ı verd ider destān-serāya nālişi

3.2.32. Matla; Yaprak 111b'de “Nigīnī” başlığı ile geçmektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Seyr-i gülşen kaşdın itmiş mihr-i rahşānum bugün

Taşra çıkmak üzeredür seyr eyleñüz cānum bugün

3.2.33. Müfred; Yaprak 112a'da “Mühürdār Nigîni” başlığı ile geçmektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Seyl-i eşküñ nice dem böyle hurūşān görmedük

Gerçi cūlar hem-çü pül bir bir gözümde geçdiler

3.2.34. Matla; Yaprak 113b'de “Nigîni” başlığı ile geçmektedir. Aynı sayfanın son sütununda beyit tekrarlanmıştır. Fakat “şeydā” kelimesi yerine “gedā” kullanılmıştır.

mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

Şalıncaççı gibi dizildi şeydā

Şalınsın nāz ile ol serv-i ra'nā

3.2.35. Matla; Yaprak 113b'de “Nigîni” başlığı ile geçmektedir.

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Şolağa itdügi ef'āli Emīn

Yazamaz kātib-i a'māl yemīn

3.2.36. Matla; Yaprak 113b'de “Nigîni” başlığı ile geçmektedir.

mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

Şalıncağa süvār olunca ol yār

Şalıncaç hastesi oldu dil-i zār

3.2.37. Müfred; Yaprak 115a'da “Nigîni” başlığı ile geçmektedir.

mef'ülü mefā 'ilü mefā 'ilü fe 'ülün

Zāhirde çeker zemme mey-i köhne(y)i zāhid

Halvetde sıkır tāzesini 'aşrın elinden

3.2.38. Gazel; Yaprak 116b'de “Li-muharririhî” başlığı ile geçmektedir. İki beyitlik metnin ilk beyti mukaffadır.

mefā 'ilün mefā 'ilün fe 'ülün

Fetillerle ser-ā-ser tende yāre

Zebān-ı halle söylerdi yāre

Çıkar mı tır-i dil-dūzuñ gönülden

Meger şemşir-i gamzeñ iki yāre

3.2.39. Matla; Yaprak 119a'da “Li-muharririhî” başlığı ile geçmektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Görmeyenler şūr-ı İsrāfilî görsün ney-zeni

Mā-ḥaşal ihyā ider bir demde ney merd ü zeni

3.2.40. Müfred; Yaprak 119a'da “Li-muharririhî der-ḥaqqı Zarīf Çelebî ” başlığı ile geçmektedir.

mef'ülü mefā 'ilün mef'ülü mefā 'ilün

Germ-ābe-i rindide dellāk-ı füsünkāre

Ger kīse süründünse kir ḳor mı Zarifā hīç

3.2.41. Matla; Yaprak 120b'de “Li-muharririhî” başlığı ile geçmektedir.

fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilātün fe 'ilün

Merdüm-i çeşme düşüp 'aksi o nūr-ı başaruñ

Bir perī-ḥānedür 'aynı ile ey dil nazaruñ

3.2.42. Matla; Yaprak 120b'de “Li-muharririhî” başlığı ile gelen şiirden sonra “velehü” başlığı ile verilmiştir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Mūya dönsün müyeden çeşm-i nizāruñ zāhidā

İnceden ince ḥayāl ister miyān-ı dil-rübā

3.2.43. Müfred; Yaprak 120b'de “Nigīnī” başlığı ile geçmektedir.

fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilātün fā 'ilün

Ma 'bed-i ḥaqq(ı) yıḳup yapdum künişt-i bātılı

Virdüm eşnām-ı derūna zīb u fermānı gibi

3.2.44. Matla; Yaprak 124b’de “Nigîni” başlığı ile geçmektedir.

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

Yūsuf gibi bir dilbere dil oldu rübūde

Zülfi hevesi cān u dili çekdi kuyuda

3.2.45. Kıta; Yaprak 134b’de “Nigîni, der-ḥakk-ı Nazmî Şeyḥ Muḥammed Efendî” başlığı ile bir tarih beytidir.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

Ḥîn-i fevtinde didi aḥbābına

Kendi tāriḥini **Nazmî el-vedā‘ (H 1112/ M1701)**

Sonuç

Klasik Türk edebiyatının önemli şahsiyetlerinden birisi de Nigîni’dir. Mühürdâr Mehmed Çelebi olarak tanınan şair, devrin önemli hattatlarından. Nigîni Mehmed 17. yüzyıl şairleri ve devrin ileri gelenleri ile iletişimi güçlü bir şahsiyettir.

Kaynaklarda herhangi bir eserinden bahsedilmeyen Nigîni’nin kendi hattıyla yazdığı bir mecmuası, tarafımızdan tespit edilmiş olup bu çalışma vesilesiyle ilim âlemine tanıtılmıştır. Eser üzerinde daha önce var olan küçük tanımlayıcı bilgilerin tamamı değerlendirilip eserin içeriğinde yazarına ait olduğu tespit edilen şiirler ve diğer yazılardan hareketle Nigîni’ye ait olduğu belirtilen esere tarafımızdan kısaca “*Nigîni Mecmuası*” adı verilmesi uygun görülmüştür.

İyi bir hattat olan Nigîni’nin bu mecmuasında farklı yazı stillerini kullandığı görülür. Bunlar talik/nestalik ve divânî kırmacı yazıdır. Fasîh Ahmed Dede’nin hattı olduğu düşünülen bir talik hat da mecmuada görülmektedir. Bu bölüm Fasîh’in *Farsça Divanı*’dır.

Birçok konuyu ihtiva eden eser, manzum ve mensur metinler açısından da zengindir. Özellikle barındırdığı latifeler, atasözleri ve deyimler, sözlük ve şiirler açısından önem arz eden mecmua, Nigîni’nin çevresi ve edebî şahsiyeti hakkında da ipuçları barındırmaktadır. Devrin şairlerinden Nâbi’nin yirmi yıllık komşusu olup neredeyse her gece edebiyat/şiir meclislerinde bulunan Nigîni’nin hoş sohbet oluşu ve latifeleri tezkirelerde de vurgulanan önemli bir ayrıntıdır.

Nigînî'nin şiirlerinden birkaç örnek, tezkirelerde ve diğer biyografik kaynaklarda geçmektedir. Divanının olup olmadığı konusunda da kesin bilgi bulunmayan şairin bahse konu mecmuasında kendisine ait bazı şiirleri vardır.

Şu ana kadar 4'ü (dördü) tezkirelerde daha önce yayımlanan çalışmalarda, 45'i (kırkbeşi) de tarafımızdan tespit edilmiş yeni manzumeler olmak üzere Nigînî'ye ait toplam 49 (kırk dokuz) manzumeye ulaşılmıştır. Nigînî'nin tek ve çok kafiyeli nazım şekillerinden örnekler verdiği görülmektedir. Şiirler arasında iki de "mısra" bulunmaktadır.

Mecmuda, şaire ait başka manzumelerin de varlığı söz konusu olabilir. Fakat kesin bilgi olmadığından dolayı bunların Nigînî'ye ait olduklarına dair fikir beyan etmedik. Yapılacak olan yeni araştırmalar, incelemeler ve çalışmalar sonucu şaire ait yeni bilgilere ulaşılabilir. Çalışmamız bu yolda atılmış öncül adımlardan birisidir.

Kaynaklar

Aksoyak, İ. H. "SÜRÛRÎ, Mustafa Sürûri Efendi"

<http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1878> (Son Erişim Tarihi: 05.02.2016)

Aydemir Y. (2007). "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler" *Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları*, Volume 2/3 Summer, s. 123-137.

Aydemir, Y. (2001). "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü" *Bilig*, S. 19, s. 147-156.

Aydemir, Y. (2011). "Biyografi Kaynağı Olarak Mecmualar", (s. 87-100). *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi, Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

Aydın, A. (2013). "Divan Şairlerinin Şiir Aracılığıyla Atışmaları", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 3, Cilt 3 Sayı: 6 Güz. 2013, s. 49-90.

Bağlı, E. (2006). "Nigînî". *Türk Dünyası Ortak Edebiyatı, Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*. C. 6. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları 623.

Bilkan, A. F. (1997). *Nâbî Divanı* (C. 1-2), İstanbul Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Çapan, P. (hızl.) (2005). *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî, İnceleme-Metin-İndeks*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları 680.

Çıpan, M. (2003). *Fasîh Divanı, İnceleme-Tenkidli Metin*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Devellioğlu, F. (2010). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 26. Baskı Ankara: Aydın Kitapevi.
- Dilçin, C. (1983). *Yeni Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gürbüz, M. (2011). “Biyografik Değer Bakımından Şiir Mecmuaları”, *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Gürbüz, M. (2012). “Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi” s. 97-113, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 7 Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- İçli A. (2016), “Fasîh’in Yeni Türkçe Şiirleri” *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature* Volume:2, Issue: 1, Winter 2016, (189-204) Doi Number: 10.20322/lt.54591
- İçli, A. (2015a). “Fasih’in Yayınlanmamış Türkçe Şiirleri, Gazeller” *Belgü*, Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dergisi, Bahar 2015, Yıl:1, Sayı:1, s, 49-73.
- İçli, A. (2015b). “Fasih’in Yayınlanmamış Türkçe Rubâileri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S. 219, Aralık 2015, s. 209-222.
- İçli, A. (2014). *Fasih-i Mevlevî Gül ü Mül*, Ankara: Karadeniz Dergi Yayınları.
- İnce, A. (hzl.) (2005). *Tezkiretü’ş-Şu‘arâ Sâlim Efendi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- İpekten, H. M. İsen, R. Toparlı, N. Okçu, T. Karabey (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kanar, M (2010). *Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Derin Yayınları
- Karahan, A. (2001). *Fuzûlî, Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karatay, H. (2008). *Hattat Divân Şairleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kılıç, A. (2012). “Mecmua Tasnifine Dair” s. 75-96, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 7 Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, İstanbul: Turkuaz Yayınları.
- Köksal, M. F. (2012). “Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi (MESTAP)” s. 409- 431, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 7 Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, İstanbul: Turkuaz Yayınları.

- Köksal, M. Fatih (2011). “Biyografik Kaynak Olarak Şiir Mecmuaları ve Kastamonulu İshâk-zâde Fevzi Mecmuası”, *Prof. Dr. Mustafa İsen Adına Uluslararası Klasik Türk Edebiyatında Biyografi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara, s. 449-468.
- Kurnaz, C., Y. Aydemir. (2013). “Mecmualara Sorulması Gereken Sorular” *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, Winter, p. 51-64, Ankara-Turkey.
- Kurnaz, C., Çeltik, H. (2013). *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: Kurgan-Edebiyat.
- Kurnaz, C., Tatçı, M. (hızl.) (2001). *Mehmed Nâil Tuman, Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. I-II. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
- Kut, G. (1988). “Mecmua” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimler, Eserler, Terimler* (TDEA) C.6, İstanbul Dergâh Yayınları, s. 170-176.
- Kültürel, Z., A. Koç. (2015). “Zeki Ali’nin Tercüme-i Havâss-ı Büberiyye Risalesi” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Cilt: 8 Sayı: 41 Volume: 8 Issue: 41 Aralık, s. 272-282.
- Levend, A. S. (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, (2011). Kubbealtı Lugâti, (Ed. İlhan Ayverdi), 4. Baskı, İstanbul.
- Muallim Naci. (2009). *Lugat-ı Naci*, (Haz. Ahmet Kartal,) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Müstakîmzâde Süleyman Sadeddin (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- Müstakîmzâde Süleyman Sadeddin Efendi (2000). *Mecelletü’n-Nisâb* (Tıpkıbasım). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Mütercim Asım Efendi (2009). *Burhan-ı Katı* (Haz. Mürsel Öztürk, Derya Örs.), İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Nigînî Mehmed Çelebî, *Mecmua*, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Yazmaları ASL 555.
- Oğraş, R. (2015). “Divan Edebiyatında Meslek ve Mahlas İlişkisi”, *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, S. 25, s. 59-65.
- Oktay A. (2014). *Nâbî’nin Münşeât’ı: İnceleme-metin*, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı Doktora Tezi.

- Özcan, A. (hızl.) (1989). *Şeyhî Mehmed Efendi Şakaik-ı Nu'mâniye ve Zeyilleri-Vekâyiü'l-Fudalâ*. C.II-III. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Parlatır, İ. (2011). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, 4. Baskı, Ankara: Yargı Yayınları.
- Redhouse, S. J. W. (2006). *Turkish and English Lexicon*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Sevindik, H. (2011). *Fasîh Ahmed Dede'nin Behişt-Âbâd Adlı Mesnevisi (İnceleme-Metin-Dizin*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Konya 2011.
- Steingass, F.J. (2005). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Şemsettin Sami (1996). *Kâmûsu'l-'Alâm*, Tıpkıbasım. C. 6. Ankara: Kaşgar Neşriyat.
- Şemsettin Sami (1996). *Kamus-ı Türki*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Tulum, M. (2013). *Osmanlı Türkçesi Büyük El Sözlüğü*, 1.Baskı, İstanbul: Kapı Yayınları.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler, İsimler, Eserler, Terimler (TDEA) (1988)*. C. 7 İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Üzgör, T. (1991). *Fehim-i Kadim, Hayatı, Sanatı, Divanı ve Metninin Bugünkü Türkçesi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Yıldırım, A. (2006). *Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlas-nâmeler*, Ankara: Akçağ Yayınları.